

BEGRAAFPLAATSEN PARAMARIBO

Jannes H Mulder

2. JOODS FUNERAIR ERFGOED

Kwattaweg

Vanuit het centrum van Paramaribo is het ongeveer drie kilometer fietsen naar het joods funerair erfgoed aan de ruim 8 kilometer lange Kwattaweg. Langs deze weg speelde en speelt zich

een belangrijk deel van de joodse funeraire geschiedenis af. Eens lagen er vier joodse begraafplaatsen, nu nog drie, waarvan twee nog in gebruik zijn.

Halverwege de 17^e eeuw vestigden zich joden in Suriname, voornamelijk in Jodensavanne. Begin 18^e eeuw kwamen naar Paramaribo vooral Sefardische joden, maar al vrij snel kwamen er ook Azjkenazische joden. Elke groep had zijn eigen synagoge en begraafplaats. In 1715 werd de (Oude) Portugese joodse begraafplaats gesticht en in hetzelfde jaar en ernaast de (Oude) Hoogduitse joodse begraafplaats. In 1825 ontstond de

Nieuwe Hoogduitse en in 1868 de Nieuwe Portugese joodse begraafplaats.

De Oude Portugese joodse begraafplaats bestaat niet meer, op die plaats ligt nu Vrijmetselaarsloge 'Concordia' en een benzinestation. Het verhaal over deze begraafplaats komen we later in dit verhaal tegen. We gaan eerst op de fiets naar de Oude Hoogduitse joodse begraafplaats.

DE OUDE HOOGDUITSE JOODSE BEGRAAFPLAATS 1715-1892

Voor een bezoek aan de Oude Hoogduitse joodse begraafplaats van 1715 fietst u de stad uit over de drukke Kwattaweg of beter en veiliger vanaf de Waterkant via de Keizerstraat over de Verlengde Keizerstraat tot u de Van Idsingastraat kruist, waar u rechtsaf slaat.

Even voorbij het benzinestation (voormalige Oude Portugese joodse begraafplaats) op de hoek van de Van Idsingastraat en de Kwattaweg ligt aan de linkerkant aan de Kwattaweg direct naast loge Concordia van de Vrijmetselarij een begraafplaats zoals u nog nooit gezien hebt.

Onder reusachtige bomen ligt daar verscholen de begraafplaats van de vroegere Nederlandsch Israëlitische Gemeente. Verscholen en onopvallend omdat ingang en omrastering ontbreken, de grafstenen praktisch onder het gras liggen en mensen er rondhangen alsof het terrein hun achtertuin is. De begraafplaats is in 1892 gesloten. Zodra u ook maar enige belangstelling toont voor

de in het gras verscholen zerken, bieden ervaringsdeskundige gidsen zich aan. Voor een euro brengen zij u naar unieke stenen. De meeste symbolen treft u aan tussen Vrijmetselaarsloge 'Concordia' en wat over is van het centrale pad onder de enorme kankantri (kapokboom). Laat uw zogenaamde rondleider vooral de Bijbelse tafereelen onder het onkruid tonen.

DE NIEUWE HOOGDUITSE JOODSE BEGRAAFPLAATS 1825

Direct aan de overkant van de Kwattaweg recht tegenover de Van Idsingastraat ligt de begraafplaats van de Hoogduitsch - Israëlitische Gemeente van 1825.

Het gebouwtje bij de gesloten ingang is het zogenoemde metahier of washuis.

Om het terrein te bezoeken kunt u via de taxistandplaats aan de Lewensteinstraat eenvoudig naar binnen.

Het is een grote begraafplaats en in 1943 werden al meer dan 1471 graven geteld, waarvan 372 van kinderen.

De spierwitte vleugels en armen van de marmeren engel in het centrum zult u van de foto herkennen. De meest interessante symbolen zijn rond de engel en links tegen de achtergrens aan te vinden.

Loop rond het monument met de gedrapeerde urn met krans en ontdek het anker en de handen van de nauwelijks te troosten twee geliefden. Dit zal u stimuleren op zoek te gaan naar de ramshoorn, de vlinders, de geknakte stelen en naar de beschadigde maar nog steeds extravagante hoge gepolijste rood granieten zuil met het beeld van een musicus.

DE NIEUWE PORTUGESE JOODSE BEGRAAFPLAATS 1868

De (Nieuwe) Portugese joodse begraafplaats van 1868 ligt vanuit de stad op circa drie kilometer rechts even voorbij het punt waar de Henck Arronstraat overgaat in de Kwattaweg tegenover Ministerie van Defensie. Het geheel maakt een sobere indruk maar schijn bedriegt. Want wat dacht u van het vliegtuig met gebroken vleugel? Of van het graf met de blauwe tegels, even naast het hoofdpad rechts achterin. Ook vraag ik aandacht voor de houten palen met omgekeerde harten, verwijzend naar het Afrikaanse continent. Een mooier bewijs voor de culturele integratie ook na de dood, is nauwelijks denkbaar.

Grafzerken van Portugese Sefardische Joden liggen meestal, in tegenstelling tot de rechtop staande stèles van Hoogduitse Azkenazische Joden. Het materiaal van de zerken -wit marmer, zwart graniet of leisteen- komt uit Europa en op basis van de fossielen in dit materiaal is vastgesteld dat het meeste marmer van Italiaanse bodem is. Een groot aantal grafstenen is in een kader van baksteenwerk gevat. De massieve grafsteen vormt als het ware het deksel van het baksteenwerk. De bakstenen komen uit Nederlandse

steenbakkerijen en zijn hier terechtgekomen omdat zij als ballast voor de lege schepen uit Nederland dienden. Bij de oudere graven zijn veel baksteentjes gepikt om elders opnieuw te worden gebruikt. De grafsteen komt daardoor uiteindelijk in het gras te liggen. Deze fraai versierde, op de grond liggende stenen zijn nu te zien op het voorterrein van de Ne ve Shalom synagoge aan de Keizerstraat. Oude grafstenen werden in Amsterdam in het Hebreeuws beschreven. Later kreeg Nederlands de overhand.

DE SYNAGOGE MET GRAFTUIN AAN DE KEIZERSTRAAT MET GRAFSTENEN VAN DE OUDE PORTUGESE JOODSE BEGRAAFPLAATS 1715-1870

Voor de Hoogduitse synagoge aan de Keizerstraat liggen 'Portugese' grafstenen. Dat zijn twee contradicties: een synagogehof bij een synagoge kan niet en Sefardische grafstenen bij een Azjkenazische synagoge is ook al hoogst merkwaardig. Wat is de verklaring hiervoor?

Op de hoek van de Kwattaweg en de Van Idsinga Straat, waar nu een benzinstation ligt en daarnaast Vrijmetselaarsloge 'Concordia', lag vanaf 1715 de Oude Portugese joodse begraafplaats pal naast de Oude Hoogduitse joodse begraafplaats.

De Oude Portugese begraafplaats werd omstreeks 1870 gesloten voor begraven. In 1959 werd de begraafplaats ontruimd. De stoffelijke resten van de geruimde graven zijn toen op de Nieuwe Portugese joodse begraafplaats van 1868 herbegraven in een gemeenschappelijk graf. De ruim 100 kleine grafstenen en circa 400 grote loodzware grafstenen van twee bij een meter zijn in eerste instantie op dezelfde begraafplaats opgeslagen, maar zijn in 2002 verhuisd, niet naar de Portugese, waar ze eigenlijk thuishoorden, maar naar de Hoogduitse synagoge aan de Keizerstraat. Dit besluit werd mede ingegeven door de fusie van beide Gemeenten in 1999 tot de Israëlitische Gemeente Suriname (IGS).

De Portugese synagoge uit 1736 aan de Heerenstraat werd toen met respect voor het oude gebouw omgebouwd tot moderne internet walk-in. De Hoogduitse synagoge uit 1837 aan de Keizerstraat, gebouwd op de plaats van een eerdere synagoge uit 1723, werd de synagoge van de leden van de IGS.

In de graftuin van de synagoge zijn de puntgave grafstenen zorgvuldig in oost-west richting gerangschikt. Het hoofd in westelijke richting, zodat als de dode opstaat het gezicht naar Jeruzalem is gericht. De meeste symbolen zijn te vinden in de eerste rij, het dichtst bij de straat. Een medewerker van de synagoge zal u graag rondleiden.

Bronnen & Literatuur:

- Op [Google Earth](#) zijn de joodse begraafplaatsen op de beschreven locaties vanuit de lucht eenvoudig te herkennen.
- [Joodse begraafplaatsen in Paramaribo Post 2004.](#)
- [Historische begraafplaatsen in Paramaribo met foto's](#); reader 2004
- [Bedreigde begraafplaatsen in Paramaribo.](#) Met Philip Dikland. Tijdschrift voor Surinamistiek OSO, 2005, 24 (2), 263-75.